

Bilginin Düzenlenmesine Yönelik Yeni Bir Standart: Resource Description and Access (RDA)

A New Standard for Information Organization: Resource Description and Access (RDA)

Nevzat ÖZEL*

Öz

Bilgi kaynaklarının düzenlenmesi ve erişime sunulmasına yönelik olarak geliştirilen ve Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları 2 (Anglo-American Cataloging Rules 2 - AACR2)'nin yerini alan yeni kataloqlama standardı RDA, kataloqlama kurallarının kullanımını ve yorumlanmasını kolaylaştırmayı, tüm bilgi ortamları için bibliyografik denetimi etkili bir şekilde sağlamayı, bilgi kaynakları arasında hiyerarşik ve mantıksal ilişkileri kurmayı, kütüphane verilerini farklı kaynaklardaki verilerle bütünleştirmeyi ve bilgi kaynaklarına erişim için işlevsel bir yapı sunmayı hedeflemektedir. Bu hedefler doğrultusunda RDA, bibliyografik evrenin yeniden ve daha etkin biçimde düzenlenmesini amaçlamaktadır. Bu çalışmada RDA'nın bu hedef ve amaçlarına yönelik olarak ortaya koyduğu yeni yaklaşımlar, yapı, terminoloji, kurallar, uygulamalar ve unsurlar literatüre dayalı olarak açıklanmakta, dünyada ve Türkiye'de RDA'ya yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar ele alınmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kataloqlama, Bilginin düzenlenmesi, Bibliyografik denetim, Kaynak Tanımlama ve erişim

Abstract

The new cataloguing standard RDA, that replace Anglo-American Cataloging Rules 2 (AACR2) has been designed to organize information resources and provide access to these resources. It aims to simplify the use and interpretation of cataloging rules, have an effective bibliographic control over all information environment, to form a hierarchical and logical relationship among information resources, integrate the library data to the data from different sources, and introduce a functional structure to access information resources. Towards these aims, RDA intends to rearrange bibliographic universe in a more effective way. In this study, the new approaches, structure, terminology, rules, applications and elements relation with RDA implementation have been explained based on literature. In addition, RDA studies and initiatives around the world and in Turkey have been addressed.

Keywords: Cataloguing, Information organization, Bibliographic control, Resource Description and Access

* Dr.; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Sıhhiye, Ankara. (nozel@ankara.edu.tr)

Giriş

Bilgi teknolojilerinin gelişimi kütüphanelerin sahip oldukları bilgi kaynakları türlerinin çeşitlenmesini, bilgi kaynaklarının düzenlenmesine ve kullanıcıların erişimine sunulmasına yönelik kuralların ve standartların değişmesini ve bilgi erişim araçlarının yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Bu durum, kütüphanelerin yeniliklerden en çok etkilenen bölümü olan kataloglama birimlerini de doğrudan etkilemiş ve bu birimlerin çağın gereklerine uygun biçimde hizmetlerini yeniden yapılandırmalarını zorunlu kılmıştır.

Kütüphaneler, geçmişte kart kataloglar kullanarak sadece kendi dermeleri ve kullanıcıları için bibliyografik kayıtlar üretirken, bilgi teknolojileri sayesinde bu kayıtları elektronik ortamlarda oluşturmaya, diğer kütüphaneler ve bu kütüphanelerin kullanıcılarıyla çevrimiçi kütüphane katalogları aracılığıyla evrensel düzeyde paylaşmaya başlamıştır. Bibliyografik kayıtların evrensel düzeyde paylaşılabilmesi için bilgi kaynaklarının uluslararası ilkeler, kurallar ve standartlar doğrultusunda tanımlanması gerekli hale gelmiştir.

İlk standart kataloglama kuralları, 19. Yüzyılda Amerika ve İngiltere’de yayınlanmıştır. Bunlar, 1841 yılında British Museum basılı kataloğunun derlenmesi için Anthony Panizzi tarafından geliştirilen “91 kural” ile 1876 yılında sözlük kataloglar için Charles Ammi Cutter tarafından geliştirilen kurallardır (Blake, 2002). Uluslararası boyutta ilk kataloglama kuralları Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association - ALA) ve İngiliz Kütüphane Derneği (British Library Association- LA) tarafından 1908 yılında geliştirilmiştir. Bu kurallara yönelik gözden geçirmeler ve güncellemeler 1941 ve 1949 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan 1947 yılında Kongre Kütüphanesi “Tanımlayıcı Kataloglama için Kurallar - Rules for Descriptive Cataloging” başlıklı çalışmasını yayınlamıştır (Taylor, 2006). Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA) tarafından 1961 yılında bibliyografik bilgilerin paylaşımını kolaylaştırmak, uluslararası işbirliği ve kataloglama uygulamalarında standartlaşmayı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen toplantı sonucunda yayınlanan “Paris Prensipleri” ile evrensel düzeyde uygulanan kataloglama kural ve ilkelerinin temelleri atılmıştır (IFLA, 1967).

1966 yılında Kongre Kütüphanesi tarafından katalog kayıtlarını bilgisayar ortamında okunabilir hale dönüştürmek için geliştirilen Makinece Okunabilir Kataloglama (Machine-Readable Cataloging – MARC) standardı sayesinde bilgi kaynaklarının elektronik ortamlarda kayıt altına alınması mümkün olmuştur. MARC standardını kullanan ülke sayısı arttıkça temel MARC formatında çeşitlilikler de çoğalmış; bibliyografik kayıtların uluslararası düzeyde paylaşılmasına olanak veren UNIMARC geliştirilmiştir (Rowley, 1996, s. 60). Bu durum, bibliyografik kayıtların kütüphaneler arasında paylaşılmasına ve iletişim kurulmasına yönelik çalışmalarının gerçekleştirilmesine zemin hazırlamıştır. İşbirliği kapsamında bibliyografik hizmet veren bazı kuruluşların (Ohio College Library

Center-OCLC, Research Libraries Information Network-RLIN, Washington Library Network-WLN v.b.) ortaya çıkması ile birlikte merkezi kataloglama projeleri geliştirilmiş; MARC standardı bu projeler kapsamında dikkate alınmıştır (Taylor, 1999, s. 52).

Merkezi kataloglama projeleri, kataloglama işlemlerinde gereksiz tekrarları önlemesi, daha nitelikli katalog kayıtlarının oluşturulması, tek biçimliliğin sağlanması, uzmanlığı artırması, bilgi kaynaklarının paylaşılması ve kütüphaneler arasında ödünç vermeye temel olması bakımından önemli katkılar sağlamıştır (Rowley, 1996, s. 330). Kataloglamada işbirliğinin bu denli önem kazanması, tanımlayıcı kataloglama işlemlerinin dünyanın her yerinde aynı biçimde yapılması için standartların geliştirilmesi ve buna yönelik önceki kataloglama kurallarının gözden geçirilerek yeni kataloglama kurallarının belirlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla, 1967 yılında Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları (Anglo-American Cataloging Rules - AACR" oluşturulmuş; kataloglama işlemleri için uyulması gereken kurallar belirlenmiştir. AACR2 evrensel düzeyde yaygın bir kullanıma sahip olmuş, İngiliz dilini kullanmayan çoğu ülke AACR'yi kendi dillerine çevirmiş, uyarlamış veya AACR'nin temel ilkelerini benimseyerek kendi ulusal kurallarını geliştirmiştir. Diğer taraftan, bibliyografik tanımlamanın uluslararası standartlara uygun biçimde gerçekleştirilebilmesi için 1974 yılında IFLA'nın geliştirdiği Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama (International Standard Bibliographic Description - ISBD" standardı sayesinde, bilgi kaynaklarının çeşitli türleri göz önünde bulundurulurken kuralların kapsamı genişletilmiş ve 1978 yılında AACR'nin ikinci basımı (AACR2) bu standardı da kapsayacak şekilde geliştirilmiştir (Joint Steering Committee for Development of RDA, 2009a; Rowley, 1996, s. 88-90; Bayter, 2012a, s. 169-170). AACR2, 1988, 1998 ve 2002 yıllarında gözden geçirilerek güncellenmiştir. Belirtilen tüm kurallar, ilkeler ve standartlar ile bibliyografik kayıtların evrensel düzeyde ve tek biçimde tanımlanmasının sağlanması amaçlanmıştır.

Bilgi kaynaklarının zaman içerisinde niceliksel artışı, aynı entelektüel ve sanatsal içeriğe sahip bilgi kaynakları için farklı bibliyografik kayıtların oluşturulmasına neden olmuş; bu durum kütüphanelere zaman ve maliyet açısından büyük bir yük getirmiştir (Tonta, 2005, s. 278-279). Diğer taraftan bilgi teknolojilerinin etkisiyle kütüphanelerin bilgi kaynaklarını saklama ve koruma yaklaşımı, erişirme ve kullandırma yaklaşımına dönüşmüş; sahip olunan bilgi kaynaklarının uluslararası ortamlarda görünürlüğüne artırmak önem kazanmıştır. Bu durum, bilgi kaynaklarının düzenlenmesi açısından mevcut kuralların ve kütüphane kataloglarının işlevsel hale getirilmesini gerekli kılmıştır.

Bu kapsamda IFLA, 1997 yılında "Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gereklere - Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR)" adıyla bir rapor yayınlarak bibliyografik kayıtların işlevselleştirilmesi için kavramsal bir model önermiştir (IFLA, 2009a). Bu modelin, farklı formatlardaki bilgi kaynaklarının çeşitli anlatım ve gösterimleri arasındaki ilişkileri kütüphane kataloglarında ortaya koyması, bu kaynakların kullanımı ve düzenlenmesini kolaylaştırmıştır.

Diğer taraftan 1997 yılında Toronto'da Joint Steering Committee for Revision of Anglo-American Cataloguing Rules (JSC) tarafından gerçekleştirilen "International Conference on the Principles and Future Development of AACR" adlı toplantıda, AACR'nin analiz edilmesi, AACR2'nin mantıksal yapısının FRBR ile ilgili kavramları ve kullanıcı görevlerini de içeren değişikliklerle birlikte gözden geçirilmesi ve temel kuralların açık bir şekilde dile getirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur (Joint Steering Committee for Development of RDA, 2009a).

Katalogcular tarafından kullanılan kataloglama kural ve kodlarının paylaşılması, "Paris Prensipleri"nin tekrar sorgulanması, çağın gerektiği gerekli güncellemelerin yapılması, kataloglama ve sınıflamaya yönelik olarak katalogcuların gelişmelerinin sağlanması ve gelecekteki sistemlerin planlanması amacıyla 2003 yılında IFLA sorumluluğunda Frankfurt'ta diğer bir toplantı gerçekleştirilmiştir (Tillett, 2005, s. 198). Bu toplantının sonucunda en az "Paris Prensipleri" kadar önemli olan "Uluslararası Kataloglama İlkeleri Bildirisi" (Statement of International Cataloguing Principles) ile bilgi kaynaklarının bütün türlerini içine alacak şekilde, "Paris Prensipleri"nin değiştirilmesi ve genişletilmesi savunulmuş ve yeni prensipler ortaya konulmuştur (Statement of International Cataloguing Principles, 2003).

Toronto ve Frankfurt'ta gerçekleştirilen bu toplantılar ışığında dile getirilen unsurlar, bilgi kaynaklarının tüm türlerine yönelik olarak yapılacak düzenleme işlemlerini doğrudan etkilemiştir.

"The Joint Steering Committee" tarafından 2004 yılında AACR2'nin güncellenmesi ve var olan gelişmelerin AACR'nin üçüncü basımına (AACR3) yansıtılması için çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar gerçekleştirilirken, tamamen farklı bir yaklaşıma ve yeni bir standarda gereksinim duyulmuştur. Çalışmalar kapsamında ortaya konulan taslaklar "Kaynak Tanımlama ve Erişim - Resource Description and Access (RDA)" adını almıştır. 2005 ve 2007 yılları arasında RDA'nın bölümleri taslaklar şeklinde oluşturulmuş, 2008 yılında tam taslağı ortaya çıkarılmış, 2010 yılında ise RDA yayınlanmıştır (Joint Steering Committee for Development of RDA, 2009b; Joint Steering Committee for Development of RDA, 2014).

Kütüphaneler açısından RDA, bilginin düzenlenmesine yönelik yeni yaklaşımları, yapıyı, terminolojiyi, kuralları, uygulamaları ve unsurları beraberinde getirmiştir.

RDA ve RDA'nın Temelleri

Bilgi teknolojilerinin etkisiyle ortaya çıkan bilgi edinme ve öğrenme ortamları, tüm bireylerin bilgiye erişme ve onu kullanma biçimlerini derinden etkilemiştir. Geleneksel bilgi erişim araçları hızla yerini kullanıcılar açısından zaman kazandıran, daha işlevsel ve etkili araçlara bırakmıştır. 2005 yılında kullanıcıların kütüphane ve bilgi kaynakları algılarına ilişkin hazırlanan bir araştırma raporunda, kullanıcıların %84'ünün bilgiye

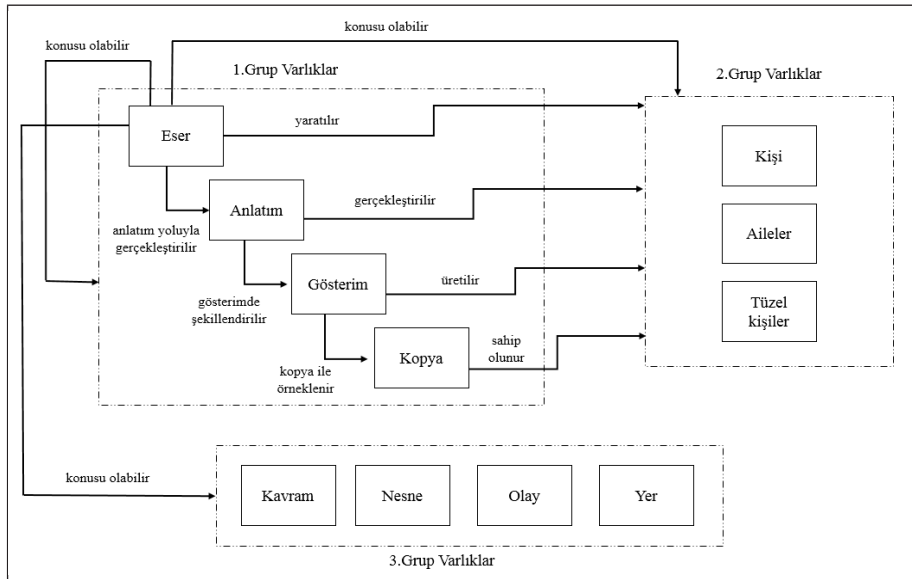
erişmeye arama motorlarıyla başladıkları ve bu kapsamda sadece %1'inin kütüphane kataloglarını tercih ettikleri; kullanıcıların yalnızca aradığı bilgi kaynaklarını kütüphanede bulabilme ihtimalini düşündükleri zamanlarda kütüphane kataloglarına başvurdukları ifade edilmiştir (Online Computer Library Center [OCLC], 2005). Aynı şekilde Wisconsin Üniversitesi Madison Kütüphaneleri'nde (University of Wisconsin Madison Libraries) yapılan diğer bir çalışmada da geleneksel kütüphane araçlarıyla bilgi kaynaklarını keşfetmenin çoğu araştırmacı için sinir bozucu ve zaman alıcı bir süreci içerdiği sonucu elde edilmiştir (University of Wisconsin Madison Libraries, 2008, s.6). Diğer taraftan kütüphanelerin, aynı entelektüel ve sanatsal içeriğe sahip bilgi kaynaklarına farklı bibliyografik kayıtlar oluşturması; kütüphaneler açısından zaman ve maliyet sorununu, kullanıcılar açısından ise erişim sorununu beraberinde getirmiştir (Özel, 2006, s. 60-61). Belirtilen bu durumlar ışığında, bilginin düzenlenmesi ve erişime sunulmasına yönelik olarak var olan ilkeler, kurallar, standartlar ve sistemler sorgulanır hale gelmiştir.

Yeni kataloglama standardı RDA, daha güçlü, tutarlı ve işlevsel kütüphane katalogları aracılığıyla bilgi kaynaklarının keşfedilmesini sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. RDA, basılı ve elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarının kataloglanması ve kullanıcılara gereksinim duydukları bilgiyi bulmaları, tanımlamaları, seçmeleri ve sağlamaları için yardımcı olmakta, eserler ve bu eserleri oluşturan kişiler arasındaki ilişkileri gösteren "bibliyografik kayıtları kümeleme" özelliğini desteklemektedir (Joint Steering Committee for Development of RDA, 2014).

RDA, bilgi kaynaklarının tüm türlerini tanımlamayı ve bu kaynaklara erişirmeyi, kataloglama kurallarının kullanımını ve yorumlanmasını kolaylaştırmayı, çevrimiçi ağ ortamında uygulanabilir olmayı, tüm ortamlar için bibliyografik denetimi etkili bir şekilde sağlamayı, kütüphane topluluklarının ve bu toplulukların dışındaki kişilerin kullanımını teşvik etmeyi, benzer standartlarla uyumlu olmayı, uluslararası olarak kabul edilmiş kurallara dayanan mantıksal bir yapıya sahip olmayı ve içerik verisi ile taşıyıcı verisini birbirinden ayırmayı hedeflemektedir (Chapman, 2006). Diğer bir ifadeyle RDA, araştırmacıların bilgiye erişimde sorun yaşamamalarını, aradıkları bilgi kaynaklarına en kısa ve doğru şekilde ulaşmalarını sağlamayı amaçlamaktadır (Bayter, 2012b, s. 124).

"Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gereklere" (Functional Requirements for Bibliographic Records – FRBR), "Yetke Verileri İçin İşlevsel Gereklere" (Functional Requirements for Authority Data – FRAD), IFLA tarafından geliştirilen ve Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nın dayandığı Paris İlkeleri'ni güncellenmiş hali (IFLA Statement of International Cataloguing Principles – ICP) ve Uluslararası Bibliyografik Tanımlama Standardı (International Standard for Bibliographic Description – ISBD) RDA'nın temellerini oluşturmaktadır. Uluslararası düzeyde belirlenmiş bu kavramsal modeller, ilkeler ve standartların açıklanması RDA'nın daha iyi anlaşılabilmesi için gereklidir.

FRBR kavramsal modeli, varlıklar (bir kitap, dergi, CD veya kişi) ve bu varlıklar arasındaki ilişkilere dayanmaktadır. FRBR, bulma (kullanıcıların, arama ölçütlerini karşılayan bilgi kaynaklarını, bibliyografik kayıtlardaki verileri kullanarak bulması), belirleme (bir kayıta tanımlanan belgenin, kullanıcının istediği belge olup olmadığının belirlenmesi veya aynı eser adını taşıyan kayıtların birbirinden ayrılması), seçme (kullanıcıların gereksinimlerini karşılayan varlığın verileri kullanılarak seçilmesi) ve sağlama (uzak bir bilgisayarda depolanmış elektronik bir belgeye erişilmesi veya bir kütüphane dermesinde bulunan bir kitabın ödünç alınması için istekte bulunma) gibi kullanıcı görevlerini tanımlamaktadır. FRBR modelinde, bibliyografik kayıtlarda tanımlanan entelektüel veya sanatsal çabaların ürünleri olarak nitelendirilebilecek varlıklar; eser, anlatım, gösterim ve kopya olmak üzere ayrılmaktadır (IFLA, 2009a). Örneğin; Stephen King tarafından yazılmış "The Green Mile" adlı entelektüel veya sanatsal yapıt "eser"; bu eserin "Yeşil Yol" adıyla Türkçe olarak yayınlanması "anlatım"; bu eserin 2008 yılında Gollancz Yayınevi tarafından yapılan basımı "gösterim" ve bu gösterimin Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan örneği ise "kopya" olarak nitelendirilmektedir. FRBR modelinin ortaya koyduğu varlıklar ve ilişkiler Şekil 1'de gösterilmektedir.

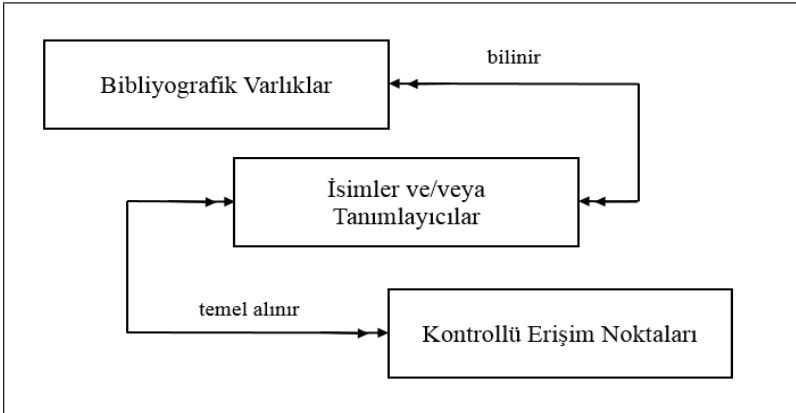

Şekil 1. FRBR Varlık-İlişki Çizelgesi (Denton, 2008'den uyarlanmıştır.)

Bu kavramsal modele göre bir eser, bir veya daha fazla anlatım yoluyla gerçekleştirilebilir, fakat bir anlatım, yalnız bir eserin gerçekleştirimidir. Bir anlatım, bir veya daha fazla gösterimde şekillendirilebildiği gibi bir gösterim de bir veya daha fazla anlatımı şekillendirebilir. Bir gösterim, bir veya daha fazla kopyayla örneklenebilirken

bir kopya sadece bir gösterimi örnekleyebilir. Bir eser, bir veya daha fazla kişi, aile ya da tüzel kişi tarafından yaratılabilir. Bir anlatım, bir veya daha fazla kişi, aile ya da tüzel kişi tarafından gerçekleştirilebilir. Bir gösterim, bir veya daha fazla kişi, aile ya da tüzel kişi tarafından üretilebilir. Bir kopyaya bir veya daha fazla kişi, aile ya da tüzel kişi sahip olabilir. Bir eser, bir veya daha fazla kavram, nesne, olay ve/veya yer konusunda olabilir. Aynı şekilde bir kavram, nesne, olay ve/veya yer bir veya daha fazla eserin konusu olabilir. Bir eser, bir veya daha fazla eser, anlatım, gösterim, kopya, kişi, aile ve/veya tüzel kişi konusunda olabilir (IFLA, 2009a; Tillett, 2004). Bu bağlamda, FRBR modelinin varlıkları tanımlaması ve ilişkilendirmesi, aynı entelektüel ve sanatsal içeriğe sahip eserlerin bibliyografik kayıtlarının kütüphane kataloglarında bir arada sunulması mümkün olmaktadır.

FRAD kavramsal modeli, kütüphaneler tarafından erişim için oluşturulmuş yetke verileri ve bu veriler arasındaki özellikler ile ilişkileri ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Yetke verileri, kişiler, aileler veya tüzel kişilerce oluşturulmuş bilgi kaynaklarına yönelik bibliyografik düzenleme işlemleri sırasında kontrollü erişim noktaları sunmaktadır. Bu modelde, bulma (belirli ölçütlere göre varlıkları bulma), tanımlama (varlıkların tanımlanması ve kontrollü erişim noktası kullanmak için isim formlarının doğrulanması), açığa çıkarma (kişiler, tüzel kişiler ve eserler arasındaki ilişkileri ortaya koyma) ve doğrulama (yetke verilerini oluşturan kişilerin erişim noktalarını belirlerken isimleri veya isim formlarını seçme gerekçelerinin belirlenmesi) kullanıcı görevlerini oluşturmaktadır (Functional Requirements and Numbering of Authority Records - FRANAR, 2013). Modelinin temel ilkeleri ise Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2. FRAD Modeli Temel Dayanakları (FRANAR, 2013'den uyarlanmıştır.)

FRAD modeline göre FRBR kavramsal modelinde tanımlanan bibliyografik varlıklar; isimler ve/veya tanımlayıcılar aracılığıyla bilinir. Kataloglama sürecinde isimler ve tanımlayıcılar, kontrollü erişim noktaları oluşturmak için temel alınarak kullanılır (FRANAR, 2013).

IFLA tarafından 2003 yılında oluşturulan Uluslararası Kataloglama İlkeleri Bildirisi (Statement of International Cataloguing Principles – ICP), 1961 yılında yayınlanan ve “Paris İlkeleri” diye bilinen uluslararası kataloglama kurallarının güncellenmiş ve genişletilmiş biçimidir. Bu bildiri, bilgi kaynaklarının tüm türleri ve kütüphane kataloglarında kullanılan bibliyografik ve yetke verilerinin tüm yönleri ele alınmıştır. Bu bildiri, bibliyografik ve yetke verilerinin uluslararası paylaşımını artırmayı ve uluslararası kataloglama kuralları geliştirme konusunda kuralları belirleyen kurum/kuruluşlara rehberlik etmeyi amaçlamıştır. FRBR ve FRAD kavramsal modellerinin tanımladığı varlıklar, varlıkların özellikleri, varlıklar arasındaki ilişkiler, kullanıcı görevleri ve erişim noktaları bu bildiri ile uluslararası kataloglama kurallarının kapsamına dâhil edilmiştir (IFLA, 2009b).

1974 yılında geliştirilen ve AACR2'nin temelini oluşturan Uluslararası Bibliyografik Tanımlama Standardı (International Standard for Bibliographic Description – ISBD), yeni kataloglama standardı RDA'nın geliştirilmesinde de ana unsurlardan biri olarak kabul edilmiş, bibliyografik veriler için bu standardın ortaya koyduğu yapı, unsurlar ve noktalama işaretleri RDA'da da benimsenmiştir (Joint Steering Committee for Development of RDA, 2009a).

Belirtilen kavramsal modeller, ilkeler ve standartlar, RDA'nın yapısını şekillendirmiş ve uluslararası kataloglama kurallarını ve uygulamalarını derinden etkilemiştir.

RDA'nın Yapısı

Yeni kataloglama standardı RDA, AACR2'den farklı bir yapıyı beraberinde getirmektedir. AACR2'nin “Tanımlama” başlıklı birinci bölümünde, sadece farklı biçimlerdeki bilgi kaynaklarının tanımlanmasına odaklanılmaktadır. “Başlıklar, Tek Biçim Eser Adları ve Referanslar” başlıklı ikinci bölümünde ise kişiler, tüzel kişiler ve eser adı erişim noktalarının seçilmesi ve düzenlenmesi ile temel ve ek erişim noktalarının belirlenmesi konuları ele alınmaktadır. AACR2'nin mevcut yapısı, bilgi kaynaklarının tanımlanması ve erişime sunulması açısından oldukça temel düzeyde kalmakta ve yetersiz erişim noktalarını ve yönlendirmeleri bünyesinde barındırmaktadır (Miksa, 2009).

RDA ise tüm bilgi kaynaklarına uygulanabilir daha kapsayıcı ilkelere sahiptir. Bilgi kaynaklarına yönelik olarak niteliklerin ve ilişkilerin kaydedilmesi esasına dayanmaktadır. RDA, yapısal olarak 10 bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler şu şekildedir (Joint Steering Committee for Development of RDA, 2009c):

- ◊ Bölüm 1: Gösterim ve kopya özelliklerinin kaydedilmesi
- ◊ Bölüm 2: Eser ve anlatım özelliklerinin kaydedilmesi
- ◊ Bölüm 3: Kişiler, aileler ve tüzel kişilerin özelliklerinin kaydedilmesi
- ◊ Bölüm 4: Kavram, nesne, olay ve yer özelliklerinin kaydedilmesi
- ◊ Bölüm 5: Eser, anlatım, gösterim ve kopya arasındaki temel ilişkilerin kaydedilmesi

- ◇ Bölüm 6: Bir bilgi kaynağı ile ilgili kişiler, aileler, tüzel kuruluşlar arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi
- ◇ Bölüm 7: Konu ilişkilerinin kaydedilmesi
- ◇ Bölüm 8: Eser, anlatım, gösterim ve kopya arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi
- ◇ Bölüm 9: Kişiler, aileler, tüzel kuruluşlar arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi
- ◇ Bölüm 10: Kavram, nesne, olay ve yer arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi

RDA'da ilk dört bölümde FRBR ve FRAD modelinde ifade edilen varlıkların niteliklerinin kaydedilmesi, geri kalan altı bölümde ise bu varlıklar arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi önemlidir. Bu bağlamda RDA'nın bilgi kaynaklarının türlerini farklı bölümlerde ve kısımlarda ayrı ayrı tanımlamak yerine, bu kaynakları birbirinden ayırmadan hangi unsurların tanımlanması gerektiği konusunda yönergeler sunduğu söylenebilir.

RDA Terminolojisi

Yeni kataloglama standardı RDA ile birlikte AACR2'de kullanılan terminolojinin de değiştiği görülmektedir. Bu değişimde kart katalog ortamlarından elektronik ortamlara geçişin, FRBR/FRAD kavramsal modellerinin ve Uluslararası Kataloglama İlkeleri Bildirisi'nin etkisi bulunmaktadır. RDA terminolojisindeki değişim, AACR2 ile karşılaştırmalı olarak Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1: AACR2-RDA Terminolojisi (RDA Toolkit, 2013; Kincy ve Mendes, 2009)

AACR2	RDA
alan	unsur
ayrıca bakınız yönlendirmeleri	ilişkili varlıklar için yetkeli erişim noktası
bakınız yönlendirmeleri	farklı erişim noktaları
başlık	yetkeli erişim noktası
bilginin ana kaynağı	tercih edilen bilgi kaynakları
editör, çeviren, resimleyen vb.	katkıda bulunanlar
ek giriş	erişim noktası
fiziksel tanımlama	taşıyıcı tanımlama
genel materyal belirteci	içerik türü, ortam türü, taşıyıcı türü
resmi ve resmi olmayan notlar	yapılandırılmış ve yapılandırılmamış tanımlamalar
standart numaralar	gösterim için tanımlayıcılar
tek biçim eser adı	tercih edilen eser adı ve bilinen eser adı
temel giriş	tercih edilen eser adı ve yaratıcı için yetkeli erişim noktası
yazar, besteci, sanatçı vb.	yaratıcı

RDA terminolojisindeki değişim, bilgi kaynaklarının tanımlanması ve erişime sunulmasında farklı bir yaklaşımın benimsendiğini, daha kapsamlı ve nitelikli tanımlama unsurlarının geliştirildiğini göstermektedir.

RDA ile Birlikte Bilgi Kaynaklarının Tanımlanmasına Yönelik Olarak Değişen Kurallar ve Uygulamalar

RDA ile birlikte bibliyografik evrenin daha kapsamlı ve işlevsel bir biçimde düzenlenebilmesi için AACR2'de yer alan kurallar ve uygulamalar gözden geçirilerek yenilenmiş; bu doğrultuda yeni tanımlama unsurları ortaya çıkmış ve bundan MARC standardı da etkilenmiştir.

Öncelikle RDA'da tanımlama yapılırken kısaltmaların daha az kullanılması durumu söz konusudur. Bunun ana gerekçesi, daha önceden kart katalog ortamının ekonomik olarak maliyetli olması nedeniyle tanımlama bilgileri kısaltılarak yazılırken, elektronik ortamlarda böyle bir maliyetin olmaması sebebiyle kısaltma yapma gerekliliği ortadan kalkmıştır. Bu durum, RDA'da "ne görüyorsan onu kaydet" ilkesinin, diğer bir ifadeyle bilgi kaynağından elde edilen verilerin doğrudan kaydedilmesi görüşünün benimsenmesini sağlamıştır. Örneğin, AACR2'de basım bilgisi "2nd ed." veya "2.bs." şeklinde kısaltılarak kaydedilirken, RDA'da bu bilgi, açık ve bilgi kaynağında var olan biçimiyle "Second edition." veya "İkinci basım." olarak kaydedilmektedir (Miller, 2011, s. 219).

AACR2'de bulunan Latince kısaltmalar, bilgi kaynaklarının evrensel düzeyde tanımlanabilmesi ve bu tanımlamaların daha anlaşılabilir olması amacıyla RDA'da kaldırılmıştır. AACR2'de bilgi kaynağında yayın yerinin tespit edilememesi durumunda kullanılan "s.l." kısaltması yerine RDA'da "[place of publication not identified] / [yayın yeri belirtilmemiştir]" ifadesinin kullanılması; yayın evinin tespit edilememesi durumunda kullanılan "s.n" kısaltması yerine "[publisher not identified] / [yayın evi belirtilmemiştir]" ifadesinin kullanılması; yayın tarihinin belirlenememesi ve sadece telif tarihinin tespit edilmesi durumunda "[Date of publication not identified] / [yayın tarihi belirtilmemiştir]" ifadesinin kullanılması gerekmektedir. Bununla birlikte bilgi kaynağında bulunmayan ve kataloglama yapan kütüphaneciler tarafından sunulan bilgiler, AACR2'de olduğu gibi RDA'da da köşeli parantez "[ ]" içerisinde verilmektedir (Library of Congress, 2010).

AACR2'de yayın yerlerinin kaydedilmesinde kullanılan kısaltmalar, RDA'da açık ve ayrıntılı bir biçimde kaydedilmektedir. Örneğin; AACR2'de yayın yeri bilgisi "Vancouver, B.C." şeklinde yazılırken, RDA'da bu bilgi "Vancouver, British Columbia, Canada" şeklinde yazılmaktadır (Schiff, 2012, s.23).

Fiziksel niteleme alanında AACR2'de kısaltılarak belirtilen cilt, sayfa sayısı ve diğer fiziksel unsurlar, RDA'da açık biçimde gösterilmektedir. Örneğin; AACR2'de cilt için "v. / c." kısaltmaları yerine RDA'da "volume / cilt"; sayfalar için "p. / s." yerine "pages / sayfa"; resim unsurları için "illus. / res." yerine "illustrations / resimler" ifadeleri kullanılmaktadır (Knight, 2010).

Hataların düzeltilmesi ile ilgili olarak, AACR2'de bilgi kaynağında bulunan hatalı ifadeler kataloglama yapan kütüphaneciler tarafından düzeltilirken; RDA'da bu ifadeler düzeltilmek yerine bilgi kaynağında görüldüğü gibi kaydedilmekte ve doğru biçimi "Notlar" alanında kullanıcılara sunulmaktadır. Örneğin; bilgi kaynağında yayın yerinin "Rio" olarak belirtilmesi durumunda, AACR2'de yayın yeri bilgisi "260 Şa Rio [de Janeiro]" şeklinde kaydedilirken; RDA'da bu bilgi "264 Şa Rio" ve "500 Şa Rio de Janeiro'da yayınlanmıştır." şeklinde kaydedilmektedir (Library of Congress, 2010).

Düzenlemeler konusunda, birden fazla yayın yerinin bulunması durumunda, AACR2'de sadece görülen ilk yayın yeri kaydedilirken; RDA'da bilgi kaynağında görülen bütün yayın yerleri kaydedilmektedir. Örneğin; bilgi kaynağında yayın yerlerinin New York, Montreal ve Paris olması durumunda, AACR2'de yayın yeri bilgisi "260 Şa New York" şeklinde kaydedilirken; RDA'da "264 Şa New York ; Şa Montreal ; Şa Paris" şeklinde kaydedilmektedir (Library of Congress, 2010).

Kurullarla hakkında, bir bilgi kaynağında birden fazla yazarın/sorumlunun bulunması durumunda AACR2'de sorumluluk bildirim alanına uygulanan sadece üç yazarın/sorumlunun isminin bibliyografik kayıta kaydedilmesi, üçten fazla yazarın/sorumlunun bulunması durumunda sadece ilk yazarın/sorumlunun belirtilmesi ve "[et al.] / [ve bşkl.]" kısaltmalarının kullanılarak diğer yazarların/sorumluların isimlerine bu kayıta yer verilmemesi kuralı, RDA'da değişmiştir. RDA'da sorumluluk bildirim alanına yazar/sorumlu sayısının dikkate alınmaması, bütün yazarların/sorumluların isimlerine bibliyografik kayıtlarda yer verilmesi, "[et al.] / [ve bşkl.]" kısaltmalarının kesinlikle kullanılmaması, seçmeli olarak "[and three others] / [ve diğer üç yazar]" ifadesinin kullanılması beklenmektedir (Miller, 2011, s. 219; Bayter, 2012b, s. 125).

Yeni tanımlama unsurları ile ilgili olarak, bilgi kaynağına yönelik yayın ve dağıtım bilgilerini vermek için MARC standardında kullanılan "260" alanı, RDA'da yerini "264" alanına bırakmıştır. "264" alanı bir bilgi kaynağının yayınlanması ile ilgili telif, üretim, çoğaltma ve dağıtım bilgilerini ayırt edici biçimde sunmayı amaçlamaktadır. 264 alanının ikinci belirtecinde kullanılacak "0-Üretim", "1-Yayın", "2-Dağıtım", "3-Çoğaltma" ve "4-Telif" bilgilerle bu ayırım gerçekleştirilmektedir (Library of Congress, 2012).

AACR2'de bilgi kaynaklarının türleri; kartografik materyaller, müzik, metin, film şeritleri, hareketli resimler, slaytlar, saydamlar, elektronik kaynaklar, mikroformlar, ses kayıtları ve video kayıtları olarak sınıflandırılmakta ve bir bilgi kaynağının Genel Materyal Belirteci, MARC standardında "245 Eser Adı Bildirimi" alanında ("Şh)" alt alanı kullanılarak (Örneğin; "245 Şa Green mile Şh [videorecording]") gösterilmektedir. RDA'da ise bu alt alanı kullanmak yerine, üç yeni MARC tanımlama alanının oluşturulduğu ve bu bilgilerin yeni alanlarda tanımlandığı görülmektedir (Schiff, 2012, s. 9-10). Bu yeni alanlar şunlardır:

- ◇ 336 - İçerik türü (content type): Bilgi kaynağının anlatımında kullanılan iletişim şekli (müzik performansı; metin; hareketli resim) [Örneğin; 336 Şa text Şb txt \$2 rdacontent]

- ◇ 337 - Ortam türü (media type): Bilgi kaynağının içeriğini görüntüleme, oynatma, çalıştırma için kullanılan araçlar (ses, bilgisayar, video, mikroform, aracısız/araçsız-unmediated) [Örneğin; 337 \$a unmediated \$b n \$2 rdamedia]
- ◇ 338 - Taşıyıcı türü (carrier type): Verilerin depolanması ve saklanması için kullanılan ortamlar (cilt-kitap, çevrimiçi kaynak, mikrofiş, video kaset, ses disk) [Örneğin; 338 \$a volume \$b nc \$2 rdacarrier]

FRBR ve FRAD kavramsal modellerinin ortaya koyduğu yetke verilerine yönelik ilkelerin RDA ile birlikte daha da önem kazanması, MARC standardında yetke verilerini tanımlamaya yönelik yeni alanların oluşturulmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, tarihler (046), yer (370), adres (371), etkinlik alanı (372), kurum (373), meslek (374), cinsiyet (375), aile bilgisi (376), dil (377) verilerinin bibliyografik kayıtlarda sunulması gerekliliği söz konusu olmuştur. Ayrıca, MARC standardı kullanılırken "Descriptive Cataloging Form, Leader/18" alanında RDA için "a" belirteci yerine "i" belirtecinin kullanılması ve 040 alanında bibliyografik kaydın RDA'ya uygun biçimde oluşturulduğunu göstermek için "Şe" alt alanında "rda" ifadesinin yazılması benimsenmiştir (Indiana University Libraries, 2013).

Kurallar, uygulamalar ve tanımlama unsurlarına yönelik olarak belirtilen tüm değişiklikler Tablo II'deki biçimde örneklendirilerek özetlenebilir.

Tablo II: AACR2 ve RDA Değişiklikler

Kural / Uygulama/ Unsur	AACR2	RDA
Kısaltmalar	<i>Bilgiler kısaltılarak yazılmaktadır.</i> 250 \$a 3rd ed.	<i>Bilgiler açık ve bilgi kaynağında var olan biçimiyle kaydedilmektedir.</i> 250 \$a Third edition
	<i>Latince kısaltmalar kullanılmaktadır.</i> 260 \$a [s.l.] : \$b [s.n.] , Şc 1999.	<i>Latince kısaltmalar kullanılmamaktadır.</i> 264 \$a [Place of publication not identified] : \$b [publisher not identified], Şc 1999.
	<i>Yayın yerlerinin kaydedilmesinde kullanılan kısaltmalar kullanılmaktadır.</i> 260 \$a Vancouver, B.C. : Ronsdale Press, Şc c2002.	<i>Yayın yerleri açık ve ayrıntılı bir biçimde kaydedilmektedir.</i> 264 \$a Vancouver, British Columbia, Canada : Ronsdale Press, Şc c2002.
	<i>Cilt, sayfa sayısı ve diğer fiziksel unsurlar kısaltılarak belirtilmektedir.</i> 300 \$a xii, 279 p. : \$b illus. ; Şc 23 cm.	<i>Cilt, sayfa sayısı ve diğer fiziksel unsurlar açık biçimde gösterilmektedir.</i> 300 \$a xii, 279 pages : \$b illustrations ; Şc 23 cm.

Kural / Uygulama/ Unsurlar	AACR2	RDA
Hataların düzeltilmesi	<i>Bilgi kaynağında bulunan hatalı ifadeler kataloglama yapan kütüphaneciler tarafından düzeltilmektedir.</i> 260 \$a Rio [de Janeiro] : \$b LJOE, em convênio com a Empresa Empresa Brasileira de Filmes, \$c 1980.	<i>Hatalı ifadeler düzeltilmek yerine bilgi kaynağında görüldüğü gibi kaydedilmekte ve doğru biçimi "Notlar" alanında kullanıcılara sunulmaktadır.</i> 264 \$a Rio : \$b LJOE em convênio com a Empresa Empresa Brasileira de Filmes, \$c 1980. 500 \$a Rio de Janeiro'da yayınlanmıştır.
Kurallar	<i>Üçten fazla yazarın bulunması durumunda sadece ilk yazarın belirtilir ve "[et al.] / [ve bşkl.]" kısaltmalarının kullanılarak diğer yazarların isimlerine bu kayıta yer verilmez.</i> 245 00 \$a Managing bird damage to fruit and other horticultural crops / \$c John Paul Tracey ... [et al.]. 700 1# \$a Tracey, John Paul	<i>Sorumluluk bildiri alanında yazar sayısı dikkate alınmaz. Bütün yazarların isimlerine bibliyografik kayıtlarda yer verilir.</i> 100 1# \$a Tracey, John Paul 245 10 \$a Managing bird damage to fruit and other horticultural crops / \$c John Paul Tracey, Mary Bomford, Quentin Hart, Glen Saunders, Ron Sinclair. 700 1# \$a Bomford, Mary 700 1# \$a Hart, Quentin 700 1# \$a Saunders, Glen 700 1# \$a Sinclair, Ron

Kural / Uygulama/ Unsurlar	AACR2	RDA
Yeni tanımlama unsurları	<p><i>Yayın ve dağıtım bilgilerini vermek için MARC standardında "260" alanı kullanılır.</i></p> <p>260 ## \$a Vancouver, B.C. : \$b The Bowler Press, \$c 2008.</p>	<p><i>Bilgi kaynağının yayınlanması ile ilgili telif, üretim, çoğaltma ve dağıtım bilgilerini ayırt edici biçimde sunmayı amaçlayan "264" alanı kullanılır.</i></p> <p>264 #1 Vancouver, British Columbia, Canada : \$b The Bowler Press, \$c 2008.</p>
	<p><i>Bilgi kaynaklarının türleri için Genel Materyal Belirteci "245 Eser Adı Bildirimi" alanında "\$h" alt alanı kullanılır.</i></p> <p>245 14 \$a Sweet hereafter \$h [videorecording]</p>	<p><i>Bilgi kaynaklarının türleri farklı MARC alanlarında tanımlanır.</i></p> <p>336 \$a text \$b txt \$2 rdacontent 337 \$a unmediated \$b n \$2 rdamedia 338 \$a volume \$b nc \$2 rdacarrrier</p>
	<p><i>Yetke verileri için MARC alanları bulunmamaktadır.</i></p>	<p><i>Yetke verileri için yeni MARC alanları tanımlanmıştır.</i></p> <p>046 – Tarihler 370 – Yer 371 – Adres 372 – Etkinlik alanı 373 – Kurum 374 – Meslek 375 – Cinsiyet 376 – Aile bilgisi 377 – Dil</p>
	<p><i>MARC standardında "Descriptive Cataloging Form, Leader/18" alanında "a" belirteci kullanılır.</i></p>	<p><i>MARC standardında "Descriptive Cataloging Form, Leader/18" alanında "i" belirteci kullanılır.</i></p>
	<p><i>040 alanında bibliyografik kaydın AACR2'ye uygun olduğunu göstermek için "\$e" alt alanında "aacr" ifadesi kullanılır.</i></p>	<p><i>040 alanında bibliyografik kaydın AACR2'ye uygun olduğunu göstermek için "\$e" alt alanında "rda" ifadesi kullanılır.</i></p>

Belirtilen tüm değişiklikler, elektronik ortamda bilgi kaynaklarının daha etkin bir biçimde tanımlanması ve bu kaynakların yetke verileri de kullanılarak birbiriyle ilişkilendirilmesi açısından gereklidir.

Günümüzde kütüphaneler tarafından bilgi kaynaklarına yönelik olarak sağlanan tanımlama verilerinin yayınlanması, paylaşılması, bu verilerin Web ile bütünleştirilmesi, ontolojik yapılar kullanarak tanımlanan kavramlar arasında hiyerarşik ve mantıksal ilişkilerin kurulması oldukça önem kazanmıştır.

En eski veri düzenleme standartlarından biri olan MARC, bilgi kaynaklarına yönelik olarak bibliyografik verilerin elektronik ortamda sunulması ve aktarılması için tasarlanmıştır. Var olan bu standardın, bugünün koşullarında verilerin paylaşılması ve ilişkilendirilmesi açısından beklentileri karşılayıp karşılamadığı sorgulanmaktadır. Bu kapsamda, 2011 yılında Kongre Kütüphanesi tarafından “Bağlı Veri Modeli” (Linked Data) geliştirilmiştir. Bu model, bilginin daha fazla keşfedilebilmesi için farklı kaynaklardan elde edilen veriler arasında ilişkiler kurmak amacıyla Web ile aynı protokülün kullanılmasını ifade etmektedir. İlgili model, Web için kullanılan Kaynak Tanımlama Çerçevesi (Resource Description Framework-RDF) modeline dayanmakta; kütüphane verilerinin paylaşılması ve yayınlanmasına yönelik olarak “Bağlı Veri” uygulamaları ve yöntemlerini içermektedir (Ford, 2012). Bu sayede, kütüphane verilerinin farklı verilerle bütünleştirilmesi ve paylaşılabilmesi; kütüphanelerin sahip olduğu bilgi kaynaklarının Web’te daha fazla görünür ve erişilebilir hale getirilebilmesi; kataloglama işlemleri için gereksiz yere sarf edilen çabaların en az seviyeye indirilebilmesi mümkün olmaktadır.

Diğer taraftan, kütüphane verilerini sağlam ve yararlı yönlerini mümkün olduğunca koruyarak “Bağlı Veri” modeline uygun hale getirmek amacıyla Kongre Kütüphanesi tarafından 2011 yılında Bibliyografik Çerçeve Girişimi (Bibliographic Framework Initiative - BIBFRAME) başlatılmıştır. BIBFRAME, MARC standardının yerini almak ve hem kütüphanelerde hem de kütüphanelerin dışında daha faydalı ve kullanışlı bibliyografik verilerin oluşturulmasını sağlamak için tasarlanmıştır. BIBFRAME modelinde aynı zamanda Kongre Kütüphanesi Bağlı Veri Hizmeti (Library of Congress Linked Data Service – ID) ve Uluslararası Sanal Otorite Dosyası (Virtual International Authority File – VIAF) yetke verilerinin ilişkilendirilmesi için kullanılmaktadır (Library of Congress, 2012b). Bu girişim, FRBR, FRAD ve RDA bağlamında ortaya konulan ilişkileri yansıtması bakımından önem taşımaktadır.

Tüm bu gelişmeler, bilgi kaynaklarının tanımlanmasına ve erişime sunulmasına yönelik olarak var olan yaklaşımların, yapıların, terminolojinin, kuralların, unsurların ve uygulamaların gelişerek değiştiğini göstermekte; bilgi kaynaklarını tanımlamanın yanı sıra, bu tanımlamalar sonucu ortaya çıkan kütüphane verilerinin birbirleriyle ve farklı sistemlerdeki/ortamlardaki verilerle ilişkilendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de RDA

RDA’nın geliştirilmesi uluslararası ortak bir çabanın ürünüdür. Belirtilen yeni yapıların, terminolojinin, kuralların, unsurların ve uygulamaların belirlenmesi ve hayata geçirilmesinde Joint Steering Committee (JSC) for Development of RDA, American Library Association, Australian Committee on Cataloguing, British Library, Canadian Committee on Cataloguing, Canadian Library Association, Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP), Library of Congress, Library and Archives Canada ve National Library of Australia’nın önemli katkıları bulunmaktadır (Joint Steering

Committee for Development of RDA, 2010). Ayrıca, IFLA tarafından gerçekleştirilen çalışmalar da yeni kataloglama standardı RDA'nın gelişimine yadsınamaz katkılar sağlamaktadır.

RDA ile ilgili kapsamlı ve ayrıntılı çalışmaların yürütülmesi ve geniş kitlelere duyurulması için, özellikle RDA çalışmalarının temel yürütücüsü Joint Steering Committee (JSC) for Development of RDA tarafından oluşturulan farklı alt çalışma grupları bulunmaktadır. Bu çalışma gruplarının hazırlamış oldukları ayrıntılı raporlar, RDA'nın uygulanmasına yönelik olarak kütüphanelere önemli fikirler vermektedir. Aynı şekilde Joint Steering Committee (JSC) for Development of RDA tarafından RDA'nın temel düzeyde anlaşılabilirliği için hazırlanan ve farklı dillere çevrilen broşürler önemli çalışmalar arasında yer almaktadır (Joint Steering Committee for Development of RDA, 2014).

RDA ile ilgili gelişmelerin Avrupa düzeyinde tartışılması, önerilerin/görüşlerin toplanması, araştırmaların yapılması ve bunların Joint Steering Committee (JSC) for Development of RDA'ya iletilerek RDA'nın gelişimine katkı sağlanması amacıyla 2011 yılında European RDA Interest Group (EURIG) çalışma grubu oluşturulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Bu çalışma grubuna Avrupa'da bulunan milli kütüphaneler, üniversite kütüphaneleri, bilgi ve belge yönetimi bölümleri, dernekler ve çeşitli kurum/kuruluşlar destek vermektedir (European RDA Interest Group, 2014).

RDA ile ilgili ortaya konulan yeni yaklaşımlar, yapılar, terminoloji, kurallar, unsurlar ve uygulamalar tüm dünyada kapsamlı bir biçimde tartışılmaktadır. Özellikle milli kütüphaneler başta olmak üzere RDA standardını uygulamadan önce test etme çalışmaları kütüphaneler tarafından yürütülmektedir.

Diğer taraftan başta Cataloging & Classification Quarterly* ve The Serials Librarian** dergileri olmak üzere birçok bilimsel dergide RDA ile ilgili farklı ülkelerde yürütülen test çalışmaları ve kataloglama birimlerinde çalışan kütüphanecilerin RDA'ya yönelik algıları, farkındalıkları ve eğitim beklentileri ele alınmaktadır.

RDA ile ilgili olarak, bünyesinde çeşitli bilgi kaynakları, dokümanlar, uygulama örnekleri, haberler, çeviriler ve blog sayfaları bulunduran ve bütünleşik bir yapıda Web görüntüleyicisi aracılığıyla çevrimiçi olarak kullanılabilen RDA Toolkit*** önemli bir bilgi kaynağı görevi görmektedir. Aynı şekilde Kongre Kütüphanesi, OCLC, ALA, British Library, National Library of Australia ve bazı kütüphaneler tarafından birçok eğitim etkinliği gerçekleştirilmekte; eğitim dokümanları ve kılavuzlar hazırlanmaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında, Türkiye'de kütüphanelerin büyük çoğunluğunda üretilen bibliyografik kayıtların uluslararası standartlara uygun olabilmesi ve bu

* <http://catalogingandclassificationquarterly.com>

** <http://www.tandfonline.com/toc/wser20/current>

*** <http://www.rdatoolkit.org>

kayıtlara yönelik olarak standartlaşmanın sağlanması için AACR2 ve MARC standartları tercih edilmektedir. Bu standartların ortaya çıkması ile birlikte ilke, kural ve standartların Türkçeye uyarlanması ve uygulanması için birçok akademik çalışmanın (kitaplar, rehberler, makaleler gibi) gerçekleştirildiği gözlenmektedir.

Buna rağmen kataloglama ilke, kural ve standartlarının uygulanmasında kütüphaneler arasında bir bütünlük bulunmamakta, farklılıklar gözlenmekte ve dolayısıyla kataloglamada standartlaşma sağlanamamaktadır. Kimi kütüphaneler ilkelerin, kuralların ve standartların Türkçe uyarlamasından yararlanmakta, kimileri ise özellikle de üniversite kütüphaneleri orijinal nüshalardaki kuralları uygulamaktadır. Yetke verileri açısından değerlendirildiğinde ise Türkiye'ye özgü yazar ve konu yetke listelerinin oluşturulmadığı; kopya katalog yapan kütüphanecilerin indirdikleri kayıtlardaki başlıkları ya doğrudan ya da Türkçeleştirerek kullandıkları görülmektedir (Atılğan, Özel ve Çakmak, 2014).

Bibliyografik denetimin sağlanmasına yönelik olarak var olan bu sorunlara rağmen, RDA'nın ortaya çıkışı ile birlikte RDA ile ilgili uluslararası gelişmeler kütüphanelerin kataloglama birimlerinin çalışmalarını doğrudan etkilemiş, kütüphaneler var olan durumlarını sorgulamaya başlamış ve RDA ile ilgili eylem planı oluşturma gayreti içine girmişlerdir.

Bu kapsamda, öncelikle kütüphanelerde farkındalık yaratmak ve kuralların uygulanmasında ortak hareket etmek amacı ile 2012 yılında Nevşehir'de üniversite kütüphaneleri ile kurum ve kuruluşların kütüphanelerinin kataloglama birimlerinde çalışan kütüphanecilere yönelik bir çalıştay düzenlenmiş, bu çalıştayda RDA Türkiye Çalışma Grubu'nun kurulmasına karar verilmiştir. Bu çalıştayda ayrıca, RDA ile ilgili Türkçe terminolojinin oluşturulması ve geliştirilmesi, konu ve yazar yetke listelerinin geliştirilmesi, kataloglama birimlerinde çalışan kütüphanecilerin bilinçlendirilmesi için eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi ve eğitim dokümanlarının tasarlanması çalışmalarının yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Bu çalıştayın ardından Eylül 2012'de Ankara'da Milli Kütüphane'de diğer bir bilgilendirme ve eylem planı geliştirme toplantısı gerçekleştirilmiş, yazar ve konu yetke listelerinin, terminolojinin ve teknolojik alt yapı olanaklarının geliştirilmesine yönelik olarak dört alt çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışma grupları kütüphaneler, dernekler ve bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde çalışan kütüphaneciler ve akademisyenlerden oluşturulmuştur (RDA Türkiye, 2013).

Türkiye'de kataloglama birimlerinde çalışan kütüphanecilerin RDA ile ilgili farkındalıklarını artırma amacıyla Joint Steering Committee (JSC) for Development of RDA tarafından oluşturulan RDA Broşürü Türkçeye çevrilmiş ve Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği tarafından Mart 2013'te yayınlanmıştır.

Eğitim etkinlikleri bağlamında, İzmir'de 7-8 Mart 2013 tarihlerinde "1. Uluslararası Semantik Ağ ve Üst Veri Sistemleri Konferansı"; Ankara'da 26 Mart 2013 tarihinde "Bilgi

Hizmetleri ve Bilgi Düzenlemede Yeni Yaklaşımlar Konferansı” ve İstanbul’da “RDA, VIAF, BibFramework: Kütüphanelerde Linked Data’ya Geçiş Konferansı”; 27 Mart 2013 tarihinde İzmir’de “Yeni Bibliyografik Evren, RDA ve Ulusal Girişim Konferansı” ve 19 Nisan 2013 tarihinde “Semantik Yaklaşımlarla Kütüphanelerde Günceli Yakalamak: LOD, Bibliographic Framework, RDA, VIAF Konferansı” gerçekleştirilmiştir (RDA Türkiye, 2013). Bu toplantılarda ulusal ve uluslararası uzmanların ve akademisyenlerin katılımıyla RDA ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Diğer taraftan, Türkiye’de araştırma kütüphanelerinin kataloglama birimlerinde çalışan kütüphanecilerin RDA’ya yönelik var olan algıları, farkındalıkları ve beklentilerini belirlemeye yönelik olarak 2014 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada ise kütüphanecilerin MARC 21 ve RDA ile AACR2 ve RDA arasındaki farklar, RDA’nın temelleri, yapısı, terminolojisi, kuralları, unsurları ve uygulamaları hakkında bilgi ve farkındalık düzeylerinin düşük olduğu ve bu konularda eğitim gereksinimi hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Atılğan, Özel ve Çakmak, 2014). Bu durum, bugüne kadar gerçekleştirilen etkinliklerin ve çabaların yetersiz olduğunu, RDA ile ilgili eğitim dokümanlarının ve etkinliklerinin sayısının artırılması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’de kütüphaneler bugün, RDA ile birlikte ortaya çıkan yeni yapılarla uyum sağlayabilmek için kullandıkları Türkçe yazar ve konu yetke listelerini gözden geçirmekte ve güncellemektedir. Bazı kütüphaneler, RDA’ya uygun bibliyografik kayıtlar oluşturmaya başlarken, bazı kütüphaneler ise kopya kataloglama yoluyla RDA’ya uygun kayıtları sadece ithal etmektedir. Buna rağmen, Milli Kütüphane tarafından RDA’ya yönelik ulusal ölçekte ve tüm kütüphanelere önderlik edecek bir çalışma yapılmamaktadır. Bu durum, Türkiye’de bibliyografik kayıtlar için standartlaşmanın sağlanamaması sorununun devam etmesine neden olmaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye’de kütüphanelerin RDA’ya geçiş süreciyle ilgili planlama çalışmalarını birbirinden bağımsız bir şekilde gerçekleştirdikleri ve bu süreçte bilgi kaynaklarının düzenlenmesi ve erişime sunulması ile ilgili var olan kendi eksikliklerini gidermeye çalıştıkları söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

RDA, bilgiyi bulma, tanımlama, seçme, sağlama, kullanma, yönetme ve düzenleme işlemlerini daha etkin bir biçimde gerçekleştirebilmek için geliştirilmiş yeni bir standarttır. Bilginin bulunduğu tüm ortamlar ve bilgi kaynaklarının tüm türleri için uluslararası ölçekte tasarlanmıştır.

Bilgi kaynaklarının tanımlanması, birbirleriyle ilişkilendirilmesi, erişime sunulması ve RDA standardının başarıyla uygulanabilmesi; uluslararası düzeyde belirlenmiş FRBR ve FRAD kavramsal modellerinin, Uluslararası Kataloglama İlkeleri Bildirisi’nin ve Uluslararası Bibliyografik Tanımlama Standardı’nın iyi analiz edilmesini gerektirmektedir.

Günümüzde bilgi kaynaklarının tanımlanması ve bu bilgi kaynaklarına yönelik tanımlama verilerinin kütüphane kataloglarında sunulması, kullanıcıların bilgi kaynaklarına etkin bir biçimde erişim sağlaması açısından yeterli gözükmemektedir. Bu bağlamda, daha nitelikli tanımlama verilerinin oluşturulması, bu verilerin oluşturulması sırasında yetke listelerinden yararlanılması, veriler arasındaki ilişkilendirmelerin yapılması, verilerin farklı kütüphaneler, kurum/kuruluşlar ile paylaşılabilir hale getirilmesi ve farklı bilgi erişim platformlarıyla (Web, arama motorları vb.) bütünleştirilmesi oldukça önem kazanmıştır.

RDA şüphesiz, kütüphanelerin bilgi kaynaklarını düzenleme ve erişime sunmaları ile ilgili olarak gerçekleştirdikleri tüm işlemleri ve hizmetleri yeniden gözden geçirmelerini ve sorgulamalarını sağlamıştır. Bu bağlamda her bir kütüphanenin yeni bibliyografik evreni, bilgi teknolojilerinin ortaya koyduğu yeni sistemleri, ortaya çıkan yeni ilke, kural ve standartları göz önünde bulundurarak, aşağıda belirtilen soruları tartışmaları ve bu sorulara yönelik olarak çözüm önerileri geliştirmeleri oldukça önemlidir.

- ◇ Kütüphane katalogları, bilgi kaynaklarının keşfedilmesi ve onlara erişilmesi açısından kolaylık sağlıyor mu?
- ◇ Kütüphane katalogları ne kadar işlevseldir?
- ◇ Kütüphanecilerin yaptıkları tanımlamalar ve kullandıkları jargon, kullanıcılar açısından anlaşılır mı?
- ◇ Bilgi kaynakları ile ilgili ne kadar tanımlama verisi sunulmaktadır?
- ◇ Sunulan veriler kullanıcıların beklentilerini karşılıyor mu? Bu veriler, bilgi kaynağı ile ilgili karar verme sürecinde kullanıcılara yardımcı oluyor mu?
- ◇ Kütüphane tanımlama verileri hazırlanırken yetke listeleri kullanılıyor mu? Bu listeler yeterli midir?
- ◇ Tanımlama verileri, farklı kütüphanelerle, kurum/kuruluşlarla paylaşılabilir nitelikte mi?
- ◇ Kütüphane katalogları, bibliyografik kayıtlar arasındaki ilişkileri gösterebiliyor mu?
- ◇ Kütüphane katalogları, farklı bilgi erişim platformlarıyla bütünleştirilmiş mi?
- ◇ Kullanılan kütüphane otomasyon sistemi tüm bunları gerçekleştirebilecek nitelikte mi?

Belirtilen sorulara yönelik olarak kütüphaneler tarafından geliştirilecek çözümler ve atılacak adımlar, bibliyografik kayıtlara, dolayısıyla bilgi kaynaklarına daha işlevsel ve etkin olarak erişilebilen bir yapıyı beraberinde getirecektir.

Diğer taraftan RDA ile birlikte gelişen ve değişen yaklaşımlar, yapı, kurallar, terminoloji, uygulamalar ve unsurlar, kütüphanelerde kataloglama birimlerinde çalışan kütüphanecileri doğrudan ve derinden etkilemektedir. RDA standardının kütüphanelerde başarı ile uygulanabilmesi, bu kütüphanecilerin RDA ile ilgili bilgi düzeylerinin, algılarının, farkındalıklarının geliştirilmesi ve eğitim beklentilerinin karşılanmasına bağlıdır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde, bilgi kaynaklarının uluslararası düzeyde ve çağın gerektirdiği biçimde tanımlanması ve erişime sunulması için, RDA standardına uygun bibliyografik kayıtların üretilmesi, konu ve yazar yetke listelerinin ulusal düzeyde hazırlanması, FRBR ve FRAD kavramsal modellerinden yararlanarak bibliyografik kayıtların birbiriyle olan ilişkilerinin kurulması, oluşturulan bibliyografik kayıtların farklı bilgi erişim sistemleriyle paylaşılması ve bütünleştirilmesi, RDA ile ilgili olarak Türkçe uyarılma ve terminoloji oluşturma çalışmalarının yapılması, eğitim dokümanlarının geliştirilmesi ve eğitim etkinliklerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Mevcut durum, Türkiye’de RDA ile ilgili konularda yürütülen çabaların yetersiz olduğunu ve buna yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmaların yapılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Atılğan, D., Özel, N. ve Çakmak, T. (2014). Awareness, perceptions, and expectations of academic librarians in Turkey about Resource Description and Access (RDA). *Cataloging & Classification Quarterly*, 52(6-7), 660-676.
- Bayter, M. (2012a). AAKK, AAKK1, AAKK2, AAKK3 ve RDA. S. Kurbanoglu, U. Al, P. Lepon Erdoğan, Y. Tonta, N. Özenç Uçak (Yay. Haz.). 3. *Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 169-175). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. 22 Mart 2013 tarihinde http://by2012.bilgiyoneti.net/proceedings/bildiri_kitap_2012.pdf adresinden erişildi.
- Bayter, M. (2012b). Bilgi kaynaklarının tanımlanması ve erişimi: AACR2’den RDA’ya geçiş. F. Subaşıoğlu, O. Gürdal Tamdoğan, T. Fenerci (Yay. Haz.). *Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar: Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu Bildiriler* içinde (s. 119-131). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Blake, V. L. P. (2002). Forging the Anglo-American Cataloging alliance: Descriptive cataloging, 1830–1908. *Cataloging & Classification Quarterly*, 35(1-2), 3-22.
- Chapman, A. (2006). RDA: A new international standard. *Ariadne*, 49. 20 Ocak 2015 tarihinde <http://www.ariadne.ac.uk/issue49/chapman> adresinden erişildi.
- Denton, W. (2008). *Entity-relationship chart*. 27 Ocak 2015 tarihinde www.frbr.org/files/entity-relationships.png adresinden erişildi.
- European RDA Interest Group*. (2014). 21 Ocak 2015 tarihinde <http://www.slainte.org.uk/eurig/index.htm> adresinden erişildi.
- Ford, K. M. (2012). LC’s Bibliographic Framework Initiative and the attractiveness of Linked Data. *Information Standards Quarterly*, 24(2/3), 46-50.
- Functional Requirements and Numbering of Authority Records - FRANAR. (2013). *Functional Requirements for Authority Data: A conceptual model*. 28 Ocak 2015 tarihinde http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frad/frad_2013.pdf adresinden erişildi.
- Indiana University Libraries. (2013). *Authority records for authorized access points*. 22 Ocak 2015 tarihinde <http://www.indiana.edu/~libslav/RemoteRDATraining/IULtraining2-authorityrecords.doc> adresinden erişildi.

- International Federation of Library Associations - IFLA. (1967). *Statement of Principles Adopted by The International Conference on Cataloguing Principles Paris, October 1961*. 28 Ocak 2015 tarihinde <http://www.nl.go.kr/icc/paper/20.pdf> adresinden erişildi.
- International Federation of Library Associations - IFLA. (2009a). *Functional Requirements for Bibliographic Records: Final report*. 27 Ocak 2015 tarihinde http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf adresinden erişildi.
- International Federation of Library Associations - IFLA. (2009b). *Statement of International Cataloguing Principles*. 26 Ocak 2015 tarihinde http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-en.pdf adresinden erişildi.
- Joint Steering Committee for Development of RDA. (2009a). *A brief history of AACR*. 24 Ocak 2015 tarihinde <http://www.rda-jsc.org/history.html> adresinden erişildi.
- Joint Steering Committee for Development of RDA. (2009b). *A new organization for RDA*. 1 Şubat 2015 tarihinde www.rda-jsc.org/rda-new-org.html adresinden erişildi.
- Joint Steering Committee for Development of RDA. (2009c). *RDA - Resource Description and Access: Scope and structure*. 1 Şubat 2015 tarihinde <http://www.rda-jsc.org/docs/5rda-scoperev4.pdf> adresinden erişildi.
- Joint Steering Committee for Development of RDA. (2010). *RDA: Resource Description and Access*. 20 Ocak 2015 tarihinde <http://www.rda-jsc.org/docs/rdabrochureJanuary2010.pdf> adresinden erişildi.
- Joint Steering Committee for Development of RDA. (2014). *RDA: Resource Description and Access*. 1 Şubat 2015 tarihinde <http://www.rda-jsc.org/rda.html> adresinden erişildi.
- Kincy, C. P. ve Mendes, L. H. (2009). *Ready for RDA implementation?* 1 Şubat 2015 tarihinde http://alcts.ala.org/crgwiki/images/1/10/RDA_CLA_Presentation.pdf adresinden erişildi.
- Knight, F. T. (2010). *Resource Description and Access: From AACR to RDA*. 21 Ocak 2015 tarihinde http://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/6717/RDA_CALLarticle_final2.pdf adresinden erişildi.
- Library of Congress. (2010). *Publication, distribution, etc., statement*. 20 Ocak 2015 tarihinde <http://www.loc.gov/aba/rda/source/publication.doc> adresinden erişildi.
- Library of Congress. (2012a). *PCC guidelines for the 264 field*. 20 Ocak 2015 tarihinde <http://www.loc.gov/aba/pcc/documents/264-Guidelines.doc> adresinden erişildi.
- Library of Congress. (2012b). *Bibliographic framework as a web of data: Linked Data model and supporting services*. 22 Ocak 2015 tarihinde <http://www.loc.gov/bibframe/pdf/marclid-report-11-21-2012.pdf> adresinden erişildi.
- Miksa, S. D. (2009). Resource Description and Access (RDA) and new research potentials. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, 35(5), 47-51.
- Miller, L. (2011). Resource Description and Access (RDA): An introduction for reference librarians. *Reference & User Services Quarterly*, 50(3), 216-222.
- Online Computer Library Center – OCLC. (2005). *Perceptions of libraries and information resources*. Dublin, Ohio: OCLC.

- Özel, N. (2006). Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gerekler (FRBR). *ÜNAK05: Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlanması Konferansı*. 26 Ocak 2015 tarihinde <http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak05/u05-10.pdf> adresinden erişildi.
- RDA Toolkit. (2013). *AACR2 terminology vs. RDA terminology*. 1 Şubat 2015 tarihinde <https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=7160219E1C1E876E!147&app=WordPdf&authkey=!AEL6j8d3rUSPLmE> adresinden erişildi.
- RDA Türkiye (2013). 22 Ocak 2015 tarihinde <http://www.rdaturkiye.org> adresinden erişildi.
- Rowley, J. (1996). *Bilginin düzenlenmesi: Bilgi erişimine giriş* (S.Karakaş ve diğerleri, Çev.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi. (Orijinali 1992'de yayımlanmıştır).
- Schiff, A. L. (2012). *Changes from AACR2 to RDA: A comparison of examples*. 20 Ocak 2015 tarihinde <http://www.rda-jsc.org/docs/BCLAPresentationWithNotes.pdf> adresinden erişildi.
- Statement of International Cataloguing Principles. (2003). *IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, First, Frankfurt, Germany, 2003*. 27 Ocak 2015 tarihinde <http://www.nl.go.kr/icc/paper/7.pdf> adresinden erişildi.
- Taylor, A. G. (1999). *The organization of information*. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited.
- Taylor, A. G. (2006). *Introduction to cataloging and classification* (10th ed.). Westport, CT: Libraries Unlimited.
- Tillett, B. (2004). *What is FRBR?: A conceptual model for the bibliographic universe*. Washington, D.C.: Library of Congress Cataloging Distribution Service. 26 Ocak 2015 tarihinde <http://www.loc.gov/cds/downloads/FRBR.PDF> adresinden erişildi.
- Tillett, B. (2005). FRBR and cataloging for the future. *Cataloging & Classification Quarterly*, 39(3/4): 197-205.
- Tonta, Y. (2005). Bibliyografik kayıtlar için işlevsel gerekler (FRBR) kavramsal modeli. M.E. Küçük (Yay. Haz.). *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan* içinde (ss.278-290). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- University of Wisconsin Madison Libraries (2008). *Resource discovery exploratory task force final report*. 17 Haziran 2010 tarihinde <http://staff.library.wisc.edu/rdetf/RDETf-final-report.pdf> adresinden erişildi.